

Bijlage VMBO-GL en TL
2024

tijdvak 2

geschiedenis en staatsinrichting CSE GL en TL

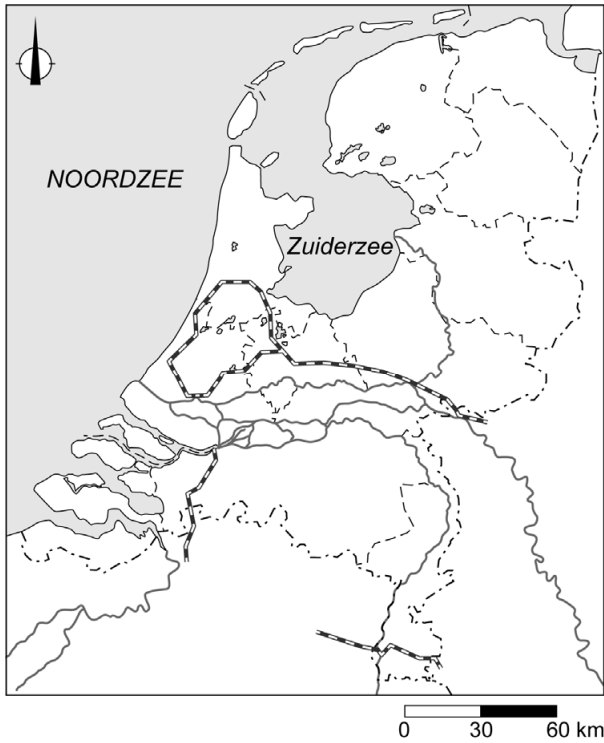
Bronnenboekje

bron 1

Twee kaarten van Nederland:

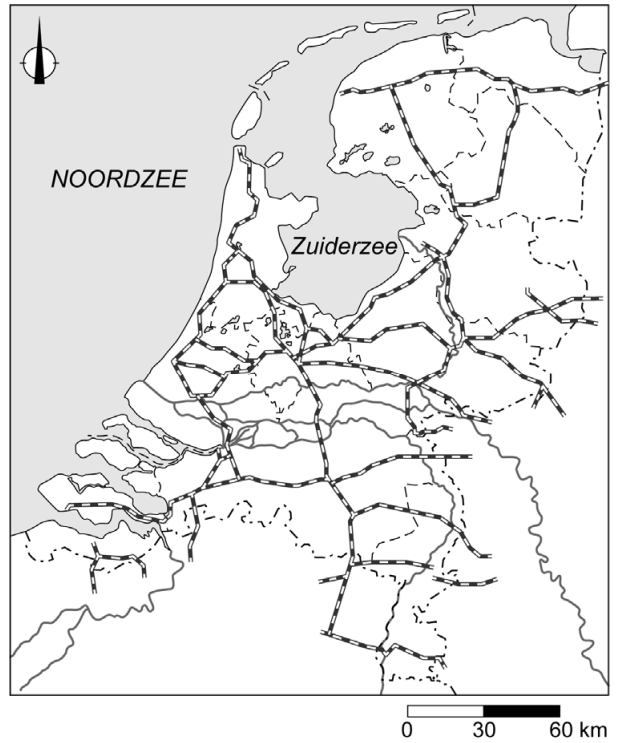
afbeelding 1

Spoorwegennet in Nederland
rond 1860:

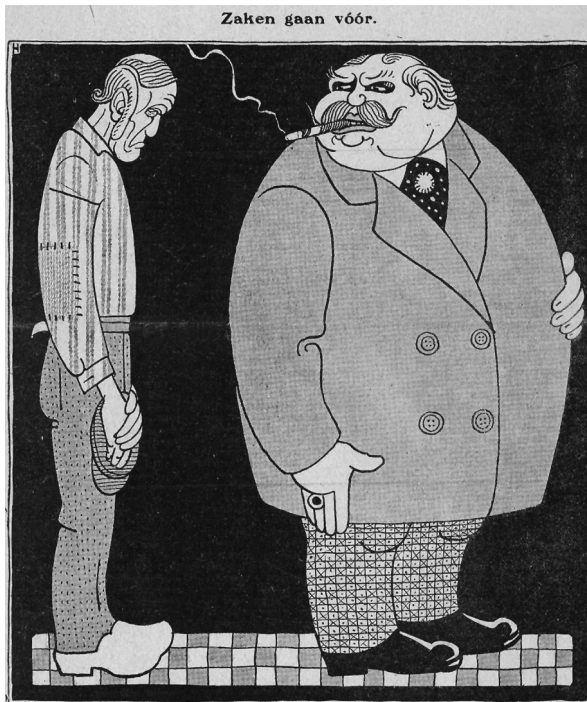
afbeelding 2

Spoorwegennet in Nederland
rond 1880:

bron 2

Een Nederlandse politieke tekening (1913):

Toelichting

Boven de tekening staat: Zaken gaan vóór.

Bij de tekening hoort de tekst: Voor deze keer mag je die zwager van je nog begraven. Maar denk er voortaan aan: in deze drukke tijd kunnen wij geen begrafenissen hebben.

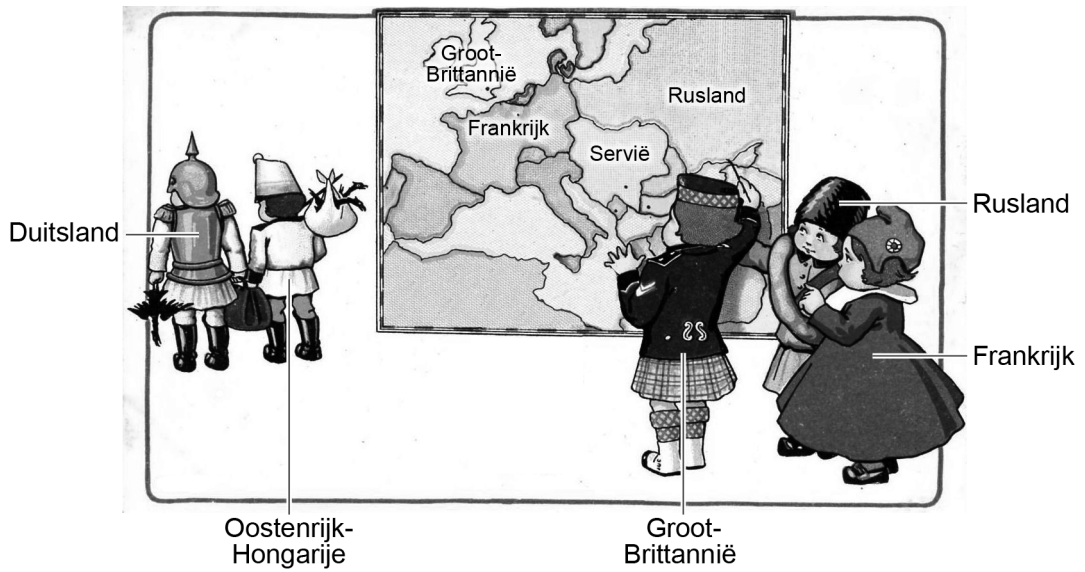
bron 3

Uit een dagboek van een Duits meisje (1914):

Ik erger me kapot, omdat ik pas twaalf jaar ben en ook nog eens geen man. Wat heb ik eraan kind te zijn, terwijl het oorlog is? Je moet nu soldaat zijn en vechten voor je land. Een kind is in een oorlog helemaal niets waard.

bron 4

Een tekening met de titel *Het nieuwe Europa* (1915):

Toelichting

Bij de twee personen links staan de namen Duitsland en Oostenrijk-Hongarije. Bij de drie personen rechts staan de namen Groot-Brittannië, Frankrijk, Rusland.

Op de kaart in de tekening staan alleen de namen van Groot-Brittannië, Frankrijk, Servië en Rusland.

bron 5

Een politieke tekening over een bijeenkomst van de Bond voor Vrouwenkiesrecht (1916):

bron 6

Een bericht van de Amerikaanse president (1920):

In het vredesverdrag dat we hebben gesloten, staat dat er een nieuwe internationale organisatie moet komen. Nu moeten de Verenigde Staten bepalen of ze ook lid willen worden van die organisatie. Als we geen lid worden, is het goed mogelijk dat er weer oorlog in Europa komt.

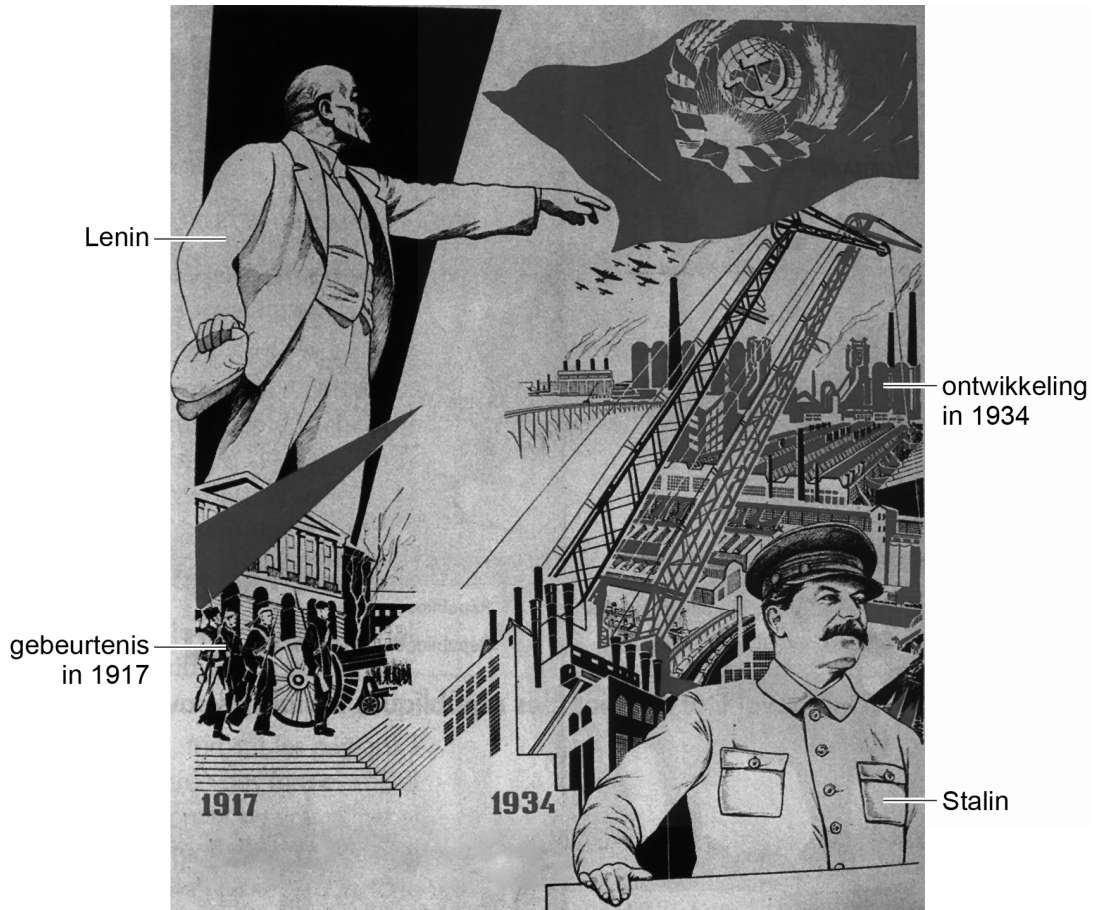
bron 7

Een artikel uit een Duits tijdschrift (1924):

De belangrijkste verklaring dat Duitsland de oorlog verloren heeft, is dat het vijandelijke regeringen gelukt is de mening van het Duitse volk te beïnvloeden. Dat zorgde ervoor dat de Duitsers hun eigen leger niet meer steunden. Het was het doel van onze vijanden om ons leger niet aan het front te verslaan, maar door ons volk te verdelen.

bron 8

Poster uit de Sovjet-Unie (1934):

Toelichting

Links is een gebeurtenis in 1917 afgebeeld.

Rechts is een ontwikkeling in 1934 afgebeeld.

De persoon links op de poster is Lenin.

De persoon rechts op de poster is Stalin.

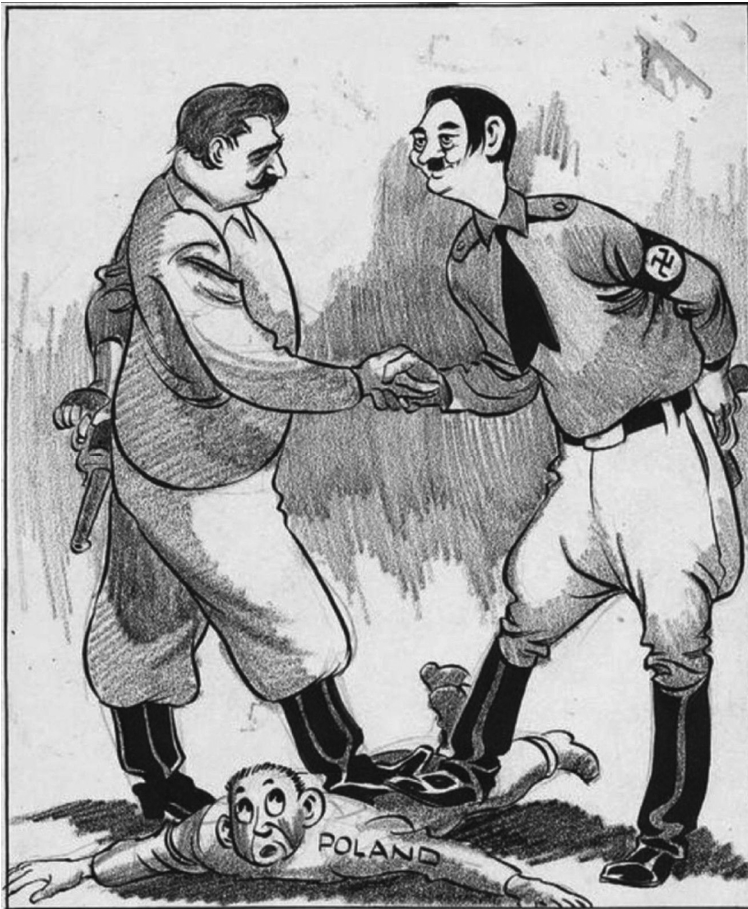
bron 9

Een artikel uit een Nederlandse krant (1938):

In Berlijn was er een uitbarsting van haat tegen Joden. Groepen jongens hebben voor miljoenen aan Joods bezit verwoest en ware klopjachten gehouden op de in doodsangst vluchtende Joden. De politie heeft de hele dag niet ingegrepen, totdat 's avonds minister Goebbels het sein gaf dat de verwoesting moest ophouden. Nog uren daarna werden er ruiten ingeslagen en woningen van Joden verwoest.

bron 10

Een politieke tekening over het niet-aanvalsverdrag tussen Hitler en Stalin (1939):

Toelichting

Links staat Stalin, rechts staat Hitler. Op de liggende man staat: Polen.

bron 11

Een artikel uit een Nederlandse krant (1942):

Joodse winkels moeten duidelijk herkenbaar zijn. Zo voorkom je dat je per ongeluk in een Joodse winkel komt. Joden mogen nu alleen tussen 3 en 5 uur 's middags boodschappen doen, maar het is alsnog heel vervelend dat we hen in Arische winkels tegenkomen. Het zou beter zijn om Joden te verplichten alleen in Joodse winkels boodschappen te doen.

bron 12

Een tekening op de voorkant van het weekblad *Vrijheid Arbeid Brood!* van de SDAP (1933):

Toelichting

Op de voorkant van het weekblad staat *Vrijheid Arbeid Brood!* S.D.A.P. Links staat Hitler, rechts staat Mussert.

bron 13

Herinnering aan een militaire gebeurtenis in Nederland (1944):

We zagen veel geallieerde parachutisten neerkomen in ons dorp. Ik heb hen toen de weg naar de brug over de Maas gewezen. We wilden hen waarschuwen waar de Duitsers zaten. Maar de geallieerde soldaten kwamen zo gemakkelijk bij de brug dat ze ons uitlachten om onze voorzichtigheid. Een soldaat stak zijn hoofd boven de dijk uit en riep: "Waar zijn ze dan?" Er kwam meteen een geweersalvo van de Duitsers terug. Mijn vrienden en ik werden toen weer weggestuurd. Uiteindelijk lukte het de geallieerde soldaten om de brug te veroveren. Ons dorp was bevrijd!

bron 14

Een Nederlands document tijdens de Tweede Wereldoorlog:

Ondergetekende, werkzaam voor de voedselvoorziening voor het Grote Stadsgebied Rotterdam, verklaart hiermee, dat de heer: A.N.J. Busscher
wonende te: Schiedamseweg 251 C
persoonsbewijs: R29 / 509478
het terrein mag betreden waar de pakketten met levensmiddelen door geallieerde vliegtuigen worden afgeworpen. Meneer mag helpen bij het in ontvangst nemen van de pakketten.

Namens de voedselvoorziening,

W. Th. Ten Bosch

bron 15

Een pamflet dat door de Geallieerden is verspreid (1944):

Frontsoldaat!
Vraag het eens aan je familie in Duitsland. Want het gaat hen ook aan!
Vraag je vaderland, vraag je vrouw en je moeder of ze echt willen dat jij met nutteloos verzet je leven opoffert voor Hitler. Of is het niet beter voor Duitsland dat jij in leven blijft om Duitsland weer op te bouwen?

bron 16

Een artikel uit een Nederlandse krant (1948):

In de komende dagen zullen de Verenigde Staten drie miljard liter broodgraan naar Europa verscheppen. Daarna zullen de Verenigde Staten voor een bedrag van meer dan 500 miljoen dollar aan machines verscheppen, waarvan 68 miljoen naar Nederland. Verder zullen de Verenigde Staten 27 miljoen ton aardolie verscheppen. Daarvan is het voor Nederland bestemde deel 188.000 ton.

bron 17

Een voorstel in de Tweede Kamer (1955):

Het Tweede Kamerlid mevrouw Tendeloo stelt het volgende voor:

De overheid mag getrouwde vrouwen niet verbieden om te werken. Daarom vragen wij de regering de bestaande maatregelen af te schaffen.

bron 18

Een herinnering van iemand uit Tsjecho-Slowakije:

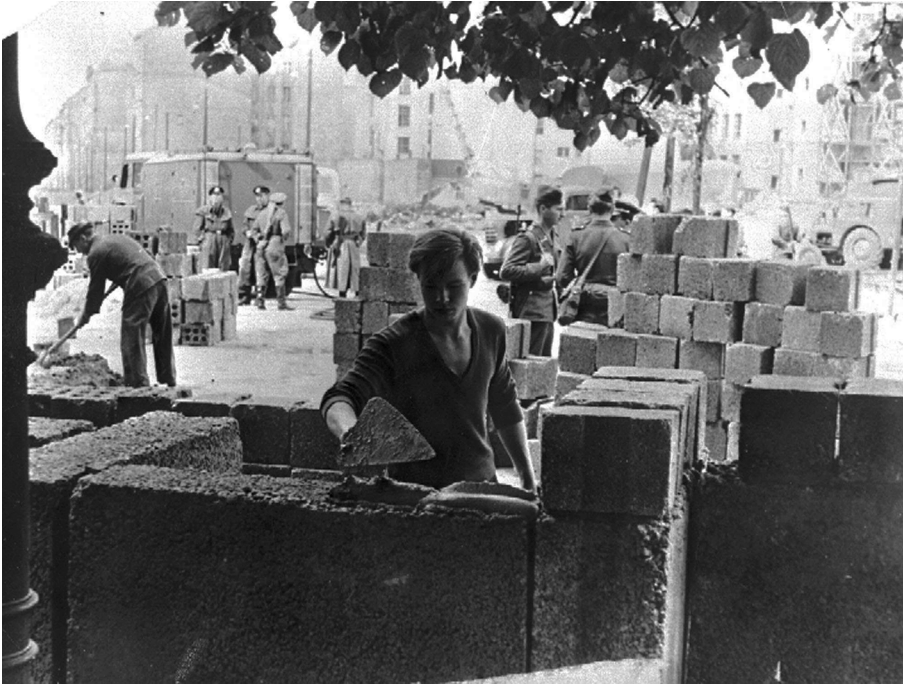
Ik heb als kind een communistische opvoeding gehad. Op school moest ik Russisch leren en ik zat bij de communistische jeugdbeweging. Wij moesten liederen zingen uit de Sovjet-Unie. Toen ik ging studeren, kwam er opeens meer vrijheid. We konden voor het eerst zeggen wat we dachten. Er mocht toen ook kritiek op het communisme komen. Ik kreeg een baan in Oostenrijk als pianist in een hotel. Dat kon, omdat Tsjechoslowaken naar het buitenland mochten reizen. Ik was ook in Oostenrijk toen Tsjecho-Slowakije werd binnengevallen. Ik besloot toen om niet meer terug te gaan.

bron 19

Hieronder en op de volgende pagina's staan in totaal vijf afbeeldingen uit de periode 1945-1990:

afbeelding 1

De bouw van een muur dwars door Berlijn:

afbeelding 2

President Kennedy in gesprek over de Cubacrisis:

afbeelding 3

Oost- en West-Berlijners vieren samen feest bij een grensovergang:

afbeelding 4

Levensmiddelen worden door vliegtuigen tijdens de Blokkade naar West-Berlijn gebracht:

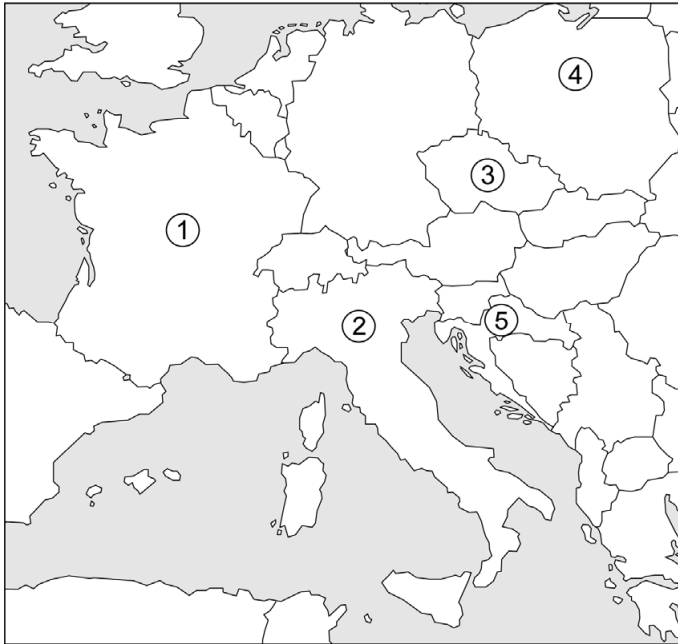
afbeelding 5

Hongaarse opstandelingen hebben het communistische symbool uit de vlag geknipt:

bron 20

Een kaart van een deel van Europa (1994):

bron 21

Een artikel van een Nederlandse website (2006):

Werknemers van een afdeling van Unilever hebben gestaakt, omdat ze bang zijn hun baan te verliezen. Unilever wil het werk van tachtig medewerkers van de afdeling laten doen door werknemers in een ander land. De reden is dat het bedrijf dan minder loon hoeft te betalen. Dit is de eerste keer dat er in Nederland geprotesteerd wordt tegen de gevolgen van de ...**(1)**... voor arbeiders.